

Barne- og familiedepartementet

postmottak@bfd.no

Oslo, 13. oktober 2023

STL Oslos hørings svar på Forslag til endringer i trossamfunnsloven

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) Oslo, som samler 40 tros- og livssynssamfunn i Oslo til dialog og arbeid for likebehandling, takker for muligheten til å kommentere forslaget til endringer i trossamfunnsloven.

Overordnet

Innføringen av en ny lov om tros- og livssynssamfunn i 2021 var en stor endring for både myndigheter og tros- og livssynssamfunnene. Sistnevnte måtte på nytt søke om registrering og forholde seg til nye rapporteringskrav. Vi mener det er for tidlig med endringer. Dagens lov bør få virke lenger for å kunne bygge opp erfaringer og foreta evalueringer, som eventuelle endringer bør baseres på.

Tilskuddsordningen til tros- og livssynssamfunn er ikke en vanlig, søknadsbasert støtteordningen, men en kompensasjonsordning ut ifra tilskuddet til Den norske kirke. Vi er derfor kritiske til tendensen å innføre stadig flere vilkår for tilskudd. Straffbare forhold begått av enkeltpersoner eller organisasjoner bør etterforskes og straffeforfølges på vanlig måte, og ikke primært gjennom særskilte bestemmelser i trossamfunnsloven som negativt skiller ut tros- og livssynssamfunnene fra frivillig sektor for øvrig.

Antallskrav

I 2021 ble det innført krav om minst 50 tilskuddstellende medlemmer. Grensen bør ikke økes nå, og holdes lavest mulig. Dersom det likevel settes en høyere minstegrense, bør det innføres en unntaksordning for samfunn som ikke kan slå seg sammen med andre. I tillegg bør nye regler ikke innføres med tilbakevirkende kraft.

1. Et høyere antallskrav er ikke forholdsmessig eller nødvendig

Vi mener at behovet for et høyere antallskrav ikke er godt nok begrunnet i høringsnotatet. Hovedformålet med statens støtte til tros- og livssynssamfunn er at tros- og livssynsfriheten skal kunne utøves i praksis. Det er en individuell rettighet som gjelder uavhengig av størrelsen på religionen man tilhører. Lovens utgangspunkt er at tros- og livssynssamfunn skal støttes på lik linje. Å sortere ut de minste samfunnene bryter med dette prinsippet, og gir deres medlemmer dårligere vilkår til å praktisere sin religion eller sitt livssyn i fellesskap. Et slikt inngrep i den enkeltes religionsfrihet krever at den er *forholdsmessig* og *nødvendig* for å oppfylle lovens formål. Formålet med den foreslåtte endringen er å styrke myndighetenes mulighet til å føre tilsyn med tros- og livssynssamfunnene. Dette er et rent administrativt formål som også kan oppnås på andre måter, for eksempel ved å styrke Statsforvalterens kapasitet. Dermed kan ikke den foreslåtte endringen anses som verken nødvendig eller forholdsmessig.

2. Et høyere antallskrav har negative konsekvenser

Med en økning av minstegrensen til 100, 300 eller 500 medlemmer vil opp til elleve av STL Oslos 40 medlemssamfunn kunne miste sin registrering og tilskudd. Dette gjelder bl.a. små minoriteter som mandeere, alevier, yari, kvekere og Familieforbundet for Verdensfred og Enhet. For disse gruppene finnes det ikke likeartede trossamfunn hvis religiøse basis er likt nok til å gi grunnlag for sammenslåing. Vi er også bekymret for at en økning negativt påvirker tros- og livssynsmangfoldet i distriktene.

Også for små minoriteter gjelder det at man er avhengig av et fungerende tros- eller livssynssamfunn for å kunne praktisere sin religion eller livssynet sitt i felleskap. Det er dyrt å drifte et lite trossamfunn. Våre medlemsamfunn melder at de uten tilskudd ikke vil være i stand til å reise rundt i landet for å besøke sine medlemmer, hente inn prester fra utlandet for å gjennomføre seremonier eller investere i barne- og ungdomsarbeid, som er livsviktig for at tradisjoner og språk skal kunne overleve. Reduksjon av aktivitetsnivå vil igjen gjøre det vanskeligere å engasjere frivillige. Det er viktig å påpeke at de aller fleste tilskuddsordningene ikke gir støtte til religiøse aktiviteter, slik at det vil være vanskelig å hente finansiering andre steder enn fra medlemmenes egne bidrag.

Tap av status som offentlig registrert trossamfunn har konsekvenser utover det økonomiske. Religiøse minoriteter som mandeere og alevier har en lang historie med undertrykkelse i andre deler av verden. For dem er det av stor betydning å få religionen sin anerkjent i Norge, å få friheten til å praktisere den og gi tradisjon og språk videre til sine barn. Det å være offentlig godkjent skaper tilhørighet og tillitt til rettsstaten. Å bli ekskludert fra tilskuddsordningen oppleves som å bli behandlet som annenrangs borger – mindre, og derfor mindre viktig og mindre verdt.

Å ta bort statusen som tros- eller livssynssamfunn vil videre ha negativ innvirkning på organisasjonenes mulighet til å delta i ulike former for samarbeid og dialog og bidra positivt til lokalsamfunnet. Vi vet av erfaring at de minste samfunn er blant de mest aktive i dialog- og samfunnsbyggende arbeid. I tillegg forholder lokale myndigheter, eksempelvis gravplassmyndighetene, seg til registrerte tros- og livssynssamfunn når det kalles inn til samarbeidsmøter.

Det er altså mange gode grunner til å holde også de minste tros- og livssynssamfunn innenfor tilskuddsordningen. Vi kjenner oss ikke igjen i høringsnotatets antydning at små samfunn i mindre grad er i stand til å møte rapporteringskrav og opptre som ansvarlige tilskuddsforvaltere (s. 63). Selv om Statsforvalteren kan ha negative erfaringer med noen, er det ikke et kjennetegn ved små organisasjoner som sådan og bør derfor ikke oppføres som begrunnelse for å ekskludere de minste samfunn fra tilskuddsordningen.

3. Dobbelregistrering må løses først

Hvert år mister tros- og livssynssamfunn rettmessige midler fordi personer står oppført i flere tros- og livssynssamfunn. Dersom det, til tross for ovennevnte innvendinger, likevel innføres et høyere medlemskrav, bør utfordringene rundt dobbelregistrering løses først. Hvis ikke risikerer man at vurderinger av om et samfunn møter antallskravet ikke er basert på det reelle medlemstallet.

4. Sammenslåinger

Tros- og livssynssamfunn som ikke møter antallskravet har i dag adgang til å danne administrative overbygninger som forvalter tilskuddet. Ønsket om å eksistere som selvstendig tros- eller livssynssamfunn kan være knyttet til religiøs retning og særegenhet, men også være grunnet i språk, etnisitet og transnasjonale kontekster. Når grupper som til vanlig ikke er naturlige samarbeidspartnere må samarbeide om fordeling av ressurser, medfører dette mindre selvstyre, mer administrasjon og muligens også en større fare for konflikt.

Likestillingskrav

Vi mener at det trengs mer tid til å bygge opp erfaringer med dagens rapporteringskrav før det foretas noen endringer. Hvis det likevel innføres en endring, mener vi at modellen som departementet anser som mest aktuell, dvs. et aktivitetskrav, er mest hensiktsmessig.

Våre medlemmer trekker frem at de allerede jobber for å oppnå en kjønnsbalanse som gjenspeiler tros- eller livssynssamfunnets demografi. En slik endring innenfra er mest bærekraftig. Vi ser dermed ingen utfordringer med å oppfylle et aktivitetskrav, men påpeker at det generelt sett allerede er vanskelig nok å rekruttere frivillige til styreverv. Det at styreverv i tros- og livssynssamfunn i all hovedsak er basert på frivillighet har en egen verdi. Det begrenser også hva slags resultater man kan oppnå med ulike tiltak.

Demokratiskrav

Vi kan ikke se at en forpliktelse om å ikke motvirke Norges demokratiske styreform vil ramme STL Oslos medlemsamfunn. Vi ser heller ikke at et slik krav svarer på en reell utfordring som gjelder spesifikt for tros- og livssynssektoren. Tvert imot har tros- og livssynssamfunn oppfordret til å stemme og delta i demokratiet. Lovbrudd skal selvsagt straffeforfølges og bør kunne føre til tilskudsnekt, men vi stiller oss negativt til et krav som skiller ut tros- og livssynssamfunn fra øvrig sivilsamfunn og frivilligheten gjennom en særbestemmelse i loven.

For at et tros- eller livssynssamfunn skal kunne nektes tilskudd, må forholdet «på en kvalifisert måte» kunne knyttes til det aktuelle samfunnet eller enkeltpersoner som opptrer på vegne av samfunnet. Det er behov for å bygge opp rettspraksis på dette punktet utifra dagens §6 i trossamfunnsloven før det eventuelt legges inn flere bestemmelser.

Hvordan videreutvikle samarbeid mellom myndighetene og tros- og livssynssamfunn

Vi har sett fruktene av det nasjonale samarbeidet mellom myndighetene og tros- og livssynssamfunn gjennom de faste møtepunktene med STL, NKR, MDN og DNK. For at det livssyns åpne samfunn skal realiseres i lokalsamfunnene, er det naturlige neste steget å legge til rette for styrking av lokalt samarbeid i kommunene.

Det finnes 16 STL grupper over hele landet. I ulik grad fungerer flere av dem allerede som kontaktpunkt for lokale myndigheter og samarbeider med dem om å få realisert likebehandling og likeverdige tjenester innen bl.a. helse og omsorg, kriminalomsorgen og gravferd. Flere grupper bistår sine medlemsamfunn med veiledning og forståelse av lov og regelverk, og bidrar i tillegg til kompetanseheving i offentlige etater. Samtidig er det begrenset hva man kan få til av faglig utvikling, samarbeid og medlemsveiledning med svært begrensede driftsmidler. Kommunale bevilgninger er gjerne altfor lave (med Oslo som hederlig unntak) og vanskelige å oppnå. De lokale STL gruppene bør styrkes økonomisk med forutsigbare driftsmidler, eventuelt via en større og øremerket bevilgning til STL nasjonalt. Strukturelt samarbeid kan ikke være avhengig av kortvarige prosjektmidler.

Vi foreslår også at Statsforvalterne i større grad etablerer samarbeid med de lokale STL gruppene og benytter seg av deres nettverk og kompetanse. Et mulig samarbeidstiltak er kursing for tillitsvalgte i tros- og livssynssamfunn om styrearbeid og de særskilte kravene i trossamfunnsloven.

I disse dager går Oslo kommune foran og legger frem en egen strategi for kommunal tros- og livssynspolitik. Gjennom seks prinsipper stadfestes kommunens ansvar for innbyggernes frihet til å praktisere sin religion eller sitt livssyn, og hva dette krever av likebehandling, tilrettelegging, kompetanseheving og samarbeid med tros- og livssynssamfunn. Vi forventer at prinsippene og til

dels også politikk- og tjenesteutformingene som følge av denne strategien vil være overførbare til andre kommuner. Kommunene med størst mangfold bør utvikle en egen strategi.

Med vennlig hilsen,

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn Oslo v/

Tor Øystein Vaaland
Styreleder

Birgit van der Lans
Daglig leder